

ložnostno, najbolj Paternujevo in s tem tudi najbolj trajno. Zdi se torej, da bi bilo treba zvezka nekoliko jasneje urediti, tudi grafično: recimo da bi en zvezek v skladu z naslovom posredoval »poglede« na slovensko književnost, drugi pa »poglede« na literarno vedo; ali pa skržiti izbor in ga osredotočiti okrog ene izmed funkcij.

Kakorkoli že: gre za pomanjkljivost, ki nekoliko zastira optimalno zaznavo Paternujevih kvalitet, ki pa kajpada teh kvalitet nikakor ne zmanjšuje. Te pa so, kakor že rečeno, takšne, da si brez njih sodobne slovenske literarne vede ni mogoče več predstavljati.

M. Kmecl
Filozofska fakulteta v Ljubljani

MOTIVI ZA ERJAVEČEVO PRIPOVED »NI VSE ZLATO, KAR SE SVETI«

Fran Erjavec je kot prirodoslovec v Gorici o počitnicah potoval po deželi in nabiral ljudska imena za živali, rastline in kame-nine. Zapisal si je tudi druge nenavadne besede, ki jih je slučajno slišal med ljudmi, in jih z Levstikovim sodelovanjem objavljaj v Letopisih Maticе Slovenske 1875—1883 pod naslovom Iz potne torbe. Kot je videti iz zbranih besed, je precej potoval tudi po Tolminskem in tu verjetno slišal o iskalcih zlata v Bogatinu, kar ga je motiviralo za znano poučno pripoved, objavljeno v letu njegove smrti 1887.

Prvi je stvarno popisoval iskanje zlata v Bogatinu Jože Abram-Trentar v članku »Bogatin«, KGMD 1927. Le-ta predvsem ugotavlja, da so že stoletja brskali tuji in domači pustolovci za zlatom v Bogatinu in njegovi okolici; pobuda za to početje so verjetno bila mnoga ljudska izročila o bajnih zakladih in bogastvu te gore, ki je morda zaradi tega dobila tudi tako ime. Leta 1882 se je menda ustanovila celo nekaka družba za kopanje zlata v Bogatinu, v kateri so sodelovali številni lahkoverneži od Kanala do Kobarida. Skopali so 60 m dolg rov v Bogatin in potem obupali; nekateri kmetje so zaradi tega celo obubožali. Abram je stari Pologar tudi omenil nekega moža iz Zalaza, ki je nosil v Čedad kamenje, ki se je bliskalo, a so se mu zlatarji le smejali.

Že Abram navaja več pripovedk o zlatu v Bogatinu, precej jih je zbral tudi kmet Ludvik Janež iz Čadrga in jih objavil narečno v Tolminskem zborniku 1975. V eni od pripovedk nastopa tudi oglar Šrauf iz Zalaza, ki zaloti Benečane v trenutku, ko so odkrili zaklad v Bogatinu. Ta Šrauf je verjetno mož, ki ga je imel v mislih stari Pologar, še verjetneje pa Erjavec, ko je oblikoval lik Blaža Cerina izpod Visokega Kolka. Kolka se po tolminsko izgovarja Kuk — podobno

volk-vuk — in ravno nad zalaško grapo se dviga Tolminski Kuk, blizu Bogatina pa je še en višji Kuk. 93-letni Ivancetov oče mi je lani (1974) poleti o Šraufu tole povedal:

Šraufa sem še dobro poznal; bil je bolj majhen in rdečih oči — najbrž od dima, ker je bil oglar. Ko je skuhal »ogounco« in prodal oglje, si je kupil moke in zabele ter šel kopat v hribe. Ko sem imel 13 let, sem pasel na planini Dobrenjščici ob znožju Bogatina. En dan pride Šrauf in gre na tisti kraj Bogatina, kjer so se kamni »leskali«. Tam je kopal in tolkel toliko časa, da ga je našla noč. Zjutraj sem ga videl ležati v sirarni pri ognju. — Kamne je dajal pregledat tistim, ki so šli v Videm. Ker ni nikoli nič dobil zanje, je tožil: »Tisti, ki nesejo blago — zlato rudo — v Videm, prejmejo denar; tisti, ki pošilja, pa nič ne dobi!« Ko je nekoč kopal blizu Dobrenjščice, je prišel neki tuj človek in mu rekel, naj mu da košček rude. Z nožem ga je nastrgal na papir in vse skupaj zažgal. Ko je ruda zagorela, jo je pomolil Šraufu pod nos in rekel: »Ali čutiš, da smrdi po žveplu? To je le železov in žveplov kršec!« Toda Šrauf je vztrajno kopal naprej in nosil kamenje domov, da ga je ob njegovi smrti bila polna hiša. Še v posteljo je nanosil toliko kamenja, da se je zrušila!

Janez Dolenc
Gimnazija Tolmin

Približno sočasno je podpisanega opozorila prof. Alenka Glazer iz Maribora na sestavek Zlata ruda, ki ga je Josip Gradčan prispeval v Vrtec 1882, št. 7, str. 103 in ki predstavlja skorajda nekakšen sinopsis za obravnavano Erjavčevo povest, zlasti v snovnem in miselnem, precej pa tudi že v zgodbenem oz. dogajalnem smislu.

M. Kmecl
urednik